

LOUVRE'A BAKAN KADINLAR ERKEN MODERN DÖNEMDE AMATÖR OLARAK KADIN SANATÇININ PORTRESİ

Öğr. Gör. Dr. Nevin YALÇIN BELDAN
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Bodrum Güzel Sanatlar Fakültesi
nbeldan@gmail.com
ORCID: 0000-0002-5147-8114

Özet

Erken modern dönemde, profesyonel ve amatör kadın sanatçı kavramlarının ele alınış biçimi, yüzyılın başından, yüzyılın ortalarına doğru değişim göstermiştir. İlk anlamıyla, kadın ya da erkek, “amatörler”, genellikle bolca vakitleri olan ve sanatla yakından ilgilenen üst sınıf mensubu kişilerdir. Özellikle zengin, eğitilmiş ve hatta yetenekli amatör kadınlar, dönemin sanat çevresini bizzat şekillendirenlerdir. Öte yandan, “profesyoneller”, çoğu zaman Akademi’de kendilerine yer bulan ve sanat icra eden kişilerdir. Ancak, zamanla yüzyıl, sanatın doğasını daha iyi kavramak isteyen kadın amatörlerin de atölyelere girdiğini görecektir. İlerleyen yıllarda ise, “amatör” olarak tabir edilen sanatçılar, yüzyılın başındaki anlamı ile sadece sanattan keyif alanlar değil, bizzat eli fırça tutanlardır. Öyle ki, sanatçılık, profesyoneller gibi, geçim kaynaklarını oluşturan meslekleri değildir. Bu makalenin asıl konusunu oluşturan 18. yüzyıldaki Fransız kadın amatörler, yetenekli usta sanatçılardır. Ancak, erken modern dönem, özellikle Fransa’da, birçok alanda getirdiği yenilik ve sunduğu çığır açıcı düşünsel atmosfere rağmen, kadın sanatçılara erkek sanatçılarla kıyaslanamayacak derecede az imkânlar sunmuştur. Akademi’ye giremeyen ve Louvre’da Salon sergilerinde eserlerini izleyici ile buluşturamayan kadın amatörler, dar bir çevre içinde kalmışlar ve dönemin sunduğu imkânlardan faydalanamamışlardır. Bu makale, bu noktadan yola çıkarak, Akademi kayıtlarında, Louvre’un sergi kataloglarında ya da sanat piyasasında adına rastlamadığımız yüzyılın amatör kadın sanatçılarının, üretim koşullarına ve yapıtlarına ışık tutmak ve ‘neden profesyonel sanatçı olmadılar?’ sorusuna cevap aramaktadır.

Anahtar Kelimeler: Erken Modern Dönem, Louvre, Amatörler, Profesyoneller, Kadın Sanatçı.

Atf:

Yalçın Beldan, N. (2019). Louvre’a Bakan Kadınlar Erken Modern Dönemde Amatör Olarak Kadın Sanatçının Portresi. IDA: International Design and Art Journal, 1(1), s.89-98.

WOMEN LOOKING AT LOUVRE A PORTRAIT OF THE WOMEN ARTISTS AS AMATEURS IN EARLY MODERN PERIOD

Lecturer Dr. Nevin YALÇIN BELDAN
Muğla Sıtkı Koçman University Bodrum Fine Arts Faculty
nbeldan@gmail.com
ORCID: 0000-0002-5147-8114

Abstract

In the early modern era, the concept of professional and amateur female artists changed from the beginning of the century to the middle of it. In the first sense, “amateurs”, women or men, were usually high-class people who had plenty of time and were interested in art. Particularly, rich, educated and even talented amateur women were the ones who shaped the art world of the time. On the other hand, “professionals” were the artists who often found their place in the Academy and perform art. However, in time, the century would see that women amateurs who wanted to understand better the nature of art and who entered into the workshops. On the other hand, the artists who were called “amateurs in the following years were not only those who enjoyed art in the beginning of the century, but also who practiced it. However, like professionals, art was not a mean to make their living. The main subject of this article is the 18th century French female amateurs who were talented master artists. However, in spite of the innovations and groundbreaking intellectual atmosphere in every aspect of life, especially in France, the early modern period provided women artists with incomparably less opportunities than male artists. Female amateurs who could not enter the Academy and could not bring their works together with the audience to the Salon exhibitions in Louvre remained in a narrow environment and could not benefit from the opportunities offered by the period. From this point of view, this paper seeks to shed light on the amateur women artists whose names were not seen in the Academy records, in the Louvre exhibition catalogs and in the art market production conditions and their works of art to answer the question of “why didn't they become professional artists?”

Keywords: Early Modern Period, Louvre, Amateurs, Professionals, Women Artists.

Citation:

Yalçın Beldan, N. (2019). Louvre'a Bakan Kadınlar Erken Modern Dönemde Amatör Olarak Kadın Sanatçının Portresi. IDA: International Design and Art Journal, 1(1), p.89-98.

Giriş: Profesyonel mi Amatör mü?

Erken modern dönemde, “amatör” kelimesi, sanatı çok seven, sanata karşı büyük bir tutku besleyen ya da son derece ilgi duyan üst sınıf üyesi kişiler için kullanılan bir tabirdir. Bu tabir, sanat yapmayı bizzat tecrübe eden, diğer bir deyişle, bu iş için eline fırçasını ve boyasını alan kişiler için kullanılmaktan öte, koleksiyonerler ya da sanata dair derin bir bilgiye sahip olan aristokratlar için kullanılmaktadır. Ancak, alt sınıf ya da orta sınıf üyesi olan “profesyoneller” ise doğrudan sanat icra edenlerdir. Kadınlar açısından bakıldığında, Rönesans’tan bu yana, bu anlamda “amatör” kelimesine eşlik eden birçok kadın ismi vermek mümkündür. Buna göre, Isabella d’Esta ya da İsveç Kraliçesi Christina büyük amatörlerdir. Sanattan büyük zevk alan, sanatçılara patronluk yapan ve isimlerini sanattan anlayan duayenler olarak taçlandırılan bu kadınlar, dönemin sanat ve kültürünün şekillenmesinde son derece etkili olmuşlardır. Öte yandan, yüzyılın sonuna doğru, “amatör” kelimesi farklı çağrışımlar içermeye başlamıştır. Yani, aslında kelime farklı bir anlama bürünmüştür. Bu tabire ilişkin yeni yaklaşımın asıl sebebinin ise, kendi profesyonel statülerini güvence altına almak isteyen erkek sanatçıların tutumu belirlemektedir. Öyle ki, erkek sanatçılar, zamanla, akademiler ve sanat okulları gibi, mesleklerini koruma altına alan kurumların kapılarını, sanat yapan ve çoğunluğunun iyi bir sanat eğitimi aldığı birçok orta ve üst sınıf kadın üyelere ve hatta birçok amatör erkek sanatçıya kapatmıştır. Hünerleri ve sanat bilgisi erkek çağdaşlarından daha üst düzeyde olan kadın sanatçılar bile, bu dönemde, sanat eğitimi alma, sanatsal çalışmalar gerçekleştirme ve işlerini pazarlayabilme imkânlarının mahrum bırakılmıştır.¹ Sonuç olarak, çok sayıda kadın sanatçı, akademi gibi profesyonel yapıların getirdiği ayrıcalıklardan faydalanamamıştır. Buradan yola çıkarak, bu makalede “profesyonel” kelimesi, sanatı meslek olarak seçen ve sanatsal üretimlerinden para kazanan kişiler, yani sanatçılar için kullanılmaktadır. “Amatör” olarak tabir edilen sanatçılar ise, farklı meslek dallarından gelen, ancak sanatla yakından ilgilenen ve bizzat sanat icra eden, fakat bu işte usta olmalarına rağmen, geçim kaynağını yapıtlarının satışı üzerinden sağlamayan ya da sağlayamayan kişilerdir (Heer, 1997: 50-57).

Erken Modern Dönemde “Amatör” Olarak Kadın Sanatçının Durumu ve Yeri

18. yüzyıl düşünce yapısına göre, kadının doğal yeri, çocuk doğurabilme özelliğinden dolayı evi olarak kabul edilirken; bu anlayış çerçevesinde, evinin geçimini sağlamak zorunda olan erkeğin olması gereken yer, evin dışındaki dünyadır. Böylece, kadının çalışma alanı da evin özel sınırları içerisine indirgenmiştir. Erken modern dönemde kadın sanatçılar açısından da durum pek farklı değildir. Yetenekli hatta bu alanda eğitim görmüş kadınlardan bile öncelikle istenen, anne, eş ya da kız evlat olarak ev içi görevlerini tamamlamalıdır. Dolayısıyla, kadının sanatsal ilgisi, toplumun belirlediği temel görevlerden sonra ikinci sırada yer almaktadır. Yani, kadının amatör sanatçılıktan, profesyonel sanatçılığa adım atmasını zorlaştıran birçok etken mevcuttur. Sanat nesnesi üretme ya da bir sanat erbabı olma durumu, bu yüzyılda, üst sınıfa tabi kadınların boş zamanlarını doldurabilecekleri amatör aktivitelerdir. 18. yüzyılda, ekonomik zenginlik, mal ve hizmetlerin çeşitliliği ve daha fazla boş zaman, varlıklı kadın ve erkeklerin, eğitime dayalı ilgi alanlarına daha fazla yönelmelerine neden olmuştur. Ayrıca, bu dönemde, yeni ulaşım imkânları sayesinde üst sınıftan insanlar farklı Avrupa ülkelerine iş, eğitim ya da sadece zevk için seyahat etme imkânı bulabilmişlerdir. Yurt dışında, sanat, mimari ve arkeoloji üzerine tartışmalara katılmak, dönemin, statü gereği üst sınıflara atfettiği önemli bir göstergedir. Her ne kadar bu eğitici seyahatler erkekler için tasarlanmış olsa da, erkek akrabalarının yanında seyahat eden kadınlar da aynı amatör aktiviteler içinde bulunmuşlar ve en az erkekler kadar bundan fayda sağlamışlardır. Bu seyahatlere kendi imkânlarıyla katılan az sayıda kadın, bu geziler dönüşünde beğendikleri sanat yapıtlarını yanlarında getirmişler ve kendi sanatsal beğeni ve görüşünü yansıtan koleksiyonlarını oluşturmuşlardır. Bu kişiler, çağın bakışına göre amatörlerdir (Heer, 1997:

¹ Bu durumu hatırlatan örneklerden biri, 1770 yılında Fransa’da Académie Royale’in, her defasında en fazla dört kadın üye kabul edilebileceği hususunda aldığı bir karardır. Benzer şekilde, 1768’de İngiltere’de Royal Academy, kurucu üyelerinden ikisi kadın olmasına rağmen, 20. yüzyılın ilk yarısına kadar yeni kadın üyeler kabul etmemiştir (Perry ve Rossington, 1997: 5).

72). Yine, özellikle Fransa’da 18. yüzyılın başından yüzyılın ortasına kadar, dönemin ele aldığı anlamıyla, sanatla yakından ilgilenen pasif konumdaki kadın amatörler, sanata dair tüm birikimlerini bizzat kendi evlerinin salonlarına taşımışlardır. Bu entelektüel salon toplantıları, bir yandan, yeni bir sosyal platform oluşturmuş, bir yandan da kültürün gizlendiği yerden çıkıp yayılmasında oldukça etkili olmuştur. Bu salonlar, o dönemde “amatörler” olarak adlandırılan üst sınıf üyesi eğitilmiş kadınların, sanatçı, bilim adamı, yazar ve filozofların bilgi ve görüşlerini birbirlerine aktarmalarına ve tartışma ortamlarının oluşmasına vesile olmuştur (Perry ve Rossington, 1997: 75; Chapman, 2017, Hauser, 2006: 7).

Öte yandan, zaman içinde, özellikle kadın amatörler, kendi eleştirel bakışlarını ve hünelerini hem geliştirmek hem de daha geçerli kılmak için sanatın pasif izleyicileri konumundan çıkıp, bizzat üretici aşamasına geçmişlerdir. Kadınları sanatçı olmaya iten diğer bir önemli unsur, modern sanatın ele aldığı konuların içeriğidir. İşin aslı, modern sanat kapsamındaki temalar, şiddet ve cinsellik içerikli değildir ve bu da kadınların konuyu ele almasına, anlayışına ve işleyişine göre daha makul görünmektedir. 18. yüzyılda “amatör” kelimesinin her açıdan kullanımına dair verilebilecek en iyi örneklerden biri, çeşitli sanat dallarında hamilik de yapmış olan Jeanne Poisson, Marquise de Pompadour’dur. (Heer, 1997: 72). Poisson, hem resimler sipariş eden, hem satın alan, hem de kendi salonunda sanat üzerine gerçekleşen sohbetlerde derin tartışmalara katılan pasif konumdaki amatörlüğünden; asla para kazanmak için değil, ancak, sanatı hem daha iyi anlamak hem de daha çok keyif almak için, amatör bir yaklaşımla, önce çizim üzerine çalışmış, sonra da hünelerini geliştirerek resim ve baskıresimler yapmıştır. Yüzyılın ele alış şekliyle ve kelimenin bu dönemde her anlamda kullanımı açısından, Poisson gibi kadınlar, gerçek “amatörlerdir”. Bu amatörler, sadece kral, saray ve entelektüeller arasında bir köprü olmamışlar, aynı zamanda, Paris sanat dünyasını şekillendiren etkili isimler haline gelmişlerdir (Germann, 2008: 143).

Yüzyılın Amatör Kadın Sanatçıları

Bu çalışma için, dönemin gözettiği çifte anlam bağlamında, “amatörler” başlığı altında ele alınan kadın sanatçılar, profesyonel olmayan, ancak orta decede başarı elde edenler ve çoğunlukla kendi sınırlı çevreleri içinde yapıt icra eden “amatörler” olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda, amatör kadın sanatçılara daha kolay ulaşmak için, ilk aşamada, profesyonel anlamda sanatla uğraşan, yani Salon sergilerinde boy gösteren, diğer bir deyişle Louvre’a girebilen kadın sanatçılar belirlenmiştir.² Bu dönemde, amatör olarak sanatla ilgilenen kadınlar arasında ise, Marie-Thérèse Reboul-Vien (1735-1806), Catherine Lusurier (1753-1781), Marie-Renee-Genevieve Brossard de Beaulieu (1755-1835), Gabrielle Bertrand-Beyer (1730-1790), Marquise de Grollier (1742-1828), Aimee Duvivier (1786-1824), Nanine Vallain-Pietre (1787-1810), gibi isimler yer almaktadır.³ Bu sanatçılar arasından Duvivier ve Lusurier dışındaki tüm sanatçılar evlidir.

Babalarının Atölyelerinde Kızlar: Sanat için Zanaat Eğitimi

18. yüzyıl, sanat eğitimi açısından kadınlar için verimli bir yüzyıl değildir. Öyle ki, yüzyılın ortasında bile sanatta, özellikle Akademi okullarında verilen profesyonel eğitim kadınlardan adeta esirgenmiştir (Perry ve Rossington, 1997: 5). Öte yandan, bu yüzyılda, kadın sanatçılara verilen sanatsal eğitim, erkek sanatçılara verilen eğitime eş değer değildir. Başlangıç aşamasında, kadın ve erkek sanatçı

² Bu tespit için ve makalenin çalışmasını kolaylaştırması için, her bir kadın sanatçının adının yer aldığı bir diyagram hazırlanmış ve yine her bir sanatçının aldıkları akademik eğitim, çalıştıkları hamiler, yaptıkları sergilemeler, sanatla uzun ya da kısa vadeli ilişkileri ve ürettikleri eserler belirlenmiş ve hazırlanan tabloya eklenmiştir. Şu ifade edilmelidir ki, yukarıdaki bu isimlerin kendi içindeki sıralamalarında, biri diğerinden daha başarılı şekilde bir kategorizasyon mevcut değildir.

³ Bu yüzyılda, orta derecede başarı elde etmiş olan, yani daha mütevazı başarılarla karşımıza çıkan isimler de bulunmaktadır. Bu sanatçılar arasında, Françoise Duparc (1726-1778), Gabrielle Capet (1761-1818), Marie-Genevieve Bouliar (1762-1825), Consatance Mayer (1775-1821), Marie-Victorie Lemoine (1754-1820); Marie-Suzanne Giroust Roslin (1734-1772), Marianne Loir (1715-1769) gibi bazı isimler sayılabilmektedir.

adayları müfredatın ilk basamağı olan kara kalem çizimler ile başlayıp, basit şekilleri resmetme gibi resmin temel gereklerini öğrenmişlerdir. Daha ileri seviyeye geçtiklerinde ise kadın ve erkek sanatçıların eğitim teknikleri de değişmeye başlamıştır. İleri seviyeye geçen kadınlar, pastel, boyalı kalem ya da sulu boya gibi tekniklerle çalışmaya yönlendirilirken; erkek sanatçılar yağlı boya ya da taş yontma gibi tekniklerle profesyonelliğe doğru adım atmışlardır. Eğitimin, yağlı boya ya da taşa şekil verme aşamasında, kadın sanatçıların eğitimlerine son verilmiş, bundan sonraki çalışmalarına kısıtlı sayıda malzeme ve teknik ile devam etmeleri sağlanmıştır (Heer, 1997: 75). Eğitimle ilgili tüm bu olumsuzlukların yanı sıra, yüzyılın sonunda bile hem Fransa’da hem İngiltere’de, sınırlı sayıda kadın, Akademilere tüm yetkileriyle kabul edilmiştir.⁴ Kabul edilen bu sınırlı sayıdaki kadın da, giriş aşamasında erkeklerin tabi olduğu belli prosedür ve uygulamalardan muaf bırakılmıştır. Belli kıstaslar dâhilinde gerçekleştirilen erkek kabulleri yerine, kadın sanatçıların Akademi’ye girişleri, belli bir periyodik akış takip etmeden, aynı gün içinde tamamlanmış, böylece kadın sanatçılar erkeklerin dâhil olduğu tartışma alanından uzak tutulmuştur. Öte yandan, Akademinin statüsünde en üst sırayı kapatan tarih resmi, erkek sanatçılara, Akademiye girme koşullarını en iyi şekilde sağlayan uygun bir konu olarak önerilmiştir. Öyle ki, Akademi, tarih resmi dışındaki, portre, manzara, ölü doğa gibi resimleri daha feminen bulduğu için, kadınların bu türler ile uğraşması gerektiğini salık vermiştir (Sheriff, 1997: 23-28). Akademi’de ve diğer resmi sanat okullarında kadınlara uygulanan diğer dikkati çeken bir ayrımcılık ise, canlı model çizim derslerine alınmamalarıdır. Oysa bu dersler, sanat eğitiminin önemli bir parçasıdır.

Görsel 1. Marie Renee Genevieve Brossard de Beaulieu, Portrait of Antoine-Laurent Lavoisier (1743-1794), Tuval Üzerine Yağlı Boya, Musée de l'Histoire de France, Château de Versailles

Dönemin amatör kadın sanatçıların örneklenmek üzere yukarıda ismi geçen kadın sanatçıların aldıkları eğitimlere baktığımızda, amatör kategorizasyonuna dâhil olanların, onlardan biraz daha başarı elde etmiş ve öne çıkmış olanlara nazaran eğitim seviyelerinin daha düşük olduğunu belirtmek mümkündür. Bu yüzyılda, kadın sanatçıların bir kısmının sanat ile tanışması sanatçı ya da zanaat ile uğraşan babalarının ya da yakın akrabalarının atölyelerinde gerçekleşmiştir. Amatör sanatçılardan Beaulieu ve Duvivier, sanatla ilk kez babalarının atölyelerinde tanışmışlardır. Lusurier ise ilk eğitimini kuzeninden (Drouais); Beyer ise eşinden almıştır. Öte yandan, Reboul-Vien, Vien’den; Vallain-Pietre

⁴ Profesyonel sanatçı Adelaide Labille-Guiard’ın rokoko tarzında yapılmış, 1785 tarihli *Self Portrait with Two Pupils* adlı sanatçının kendini iki kadın öğrencisi ile birlikte resmettiği yağlı boya tablo, sanat tarihçiler tarafından, bu dönemde Fransız Akademisi’nin kadınların Akademi’ye kabulü ile ilgili çıkardığı zorlukları ve kısıtlamaları eleştiren propaganda niteliğinde bir iş olarak değerlendirilmektedir (*Self-Portrait with Two Pupils*, t.y.).

ise David'den dersler almıştır Bu sanatçıların Akademi ile olan ilişkilerine baktığımızda, Vien, Academie Royale'de ve San Luca'da; Beaulieu, Academie de Lyon ve San Luca'da; Beyer ise Academy of Vienna'da akademisyen olarak çalışmıştır. Diğerlerinin ise Akademi ile hiç bir bağı yoktur.

İzleyicisi Olmayan Sanatçılar

Louvre'dan uzak oldukları için, Salon sergilerinde görmeye alışık olmadığımız amatör kadın sanatçılar eserlerini izleyici ile buluşturabildi mi? Bu sorunun cevabı ne yazık ki 'hayır' olacaktır. Bir sanatçı için yapıtlarının sergilenmesi elbette önemli bir husustur, ancak erken modern dönemde ne kadın ne de erkek amatör sanatçılar için çalışmalarını ve başarılarını sergileyebilecekleri resmi ya da kamusal bir alan yoktur. Bu durumda özellikle kadın sanatçılar, yaptıkları resimleri evlerinin duvarlarına asmışlar ve izleyicileri de yine diğer amatör kadın sanatçılar olmuştur. Ayrıca, çalışma alanı açısından erkek sanatçılarla karşılaştırıldığında, özellikle yüzyılın başında, üst sınıf üyesi kadın sanatçıların bile, çalışabilecekleri kendilerine ait bir atölyeleri bulunmamaktadır (Heer, 1997: 73-75).

Eli Öpülesi Rosalba Carriera ve Pastel Üzerine

Erken modern dönemde, amatör kadın sanatçıların çalıştıkları türler ve kullandıkları teknikler de erkeklerinkinden farklıdır. Amatör kadın sanatçılar, daha ziyade, kara kalem, renkli kalem, sulu boya, pastel ile çalışmışlar ve çoğunlukla fildişi üzerine minyatürler yapmışlardır. Bu türler, "feminen" yapılarıyla, kadının inceliğine, zarafetine, yumuşaklığına ve duygusallığına gönderme yapmaktadır (Jarbouai, 2019). Bu yüzyıl, amatör kadınlar için, kadının hassas ve görece zayıf yapısını da gözeten, sulu boyalar ve kullanıma hazır kutu boyalar gibi çabuk kuruyan ve kolay hazırlanan basit teknik ve malzemeler önermiştir. Heer'e göre (1997: 74-75), özellikle pastel, bu dönemde kadın sanatçı için biçilmiş kaftandır, çünkü teknik olarak pastel, Venedikli pastel ustası Rosalba Carriera⁵'nin sanatına da dem vuran, kadına içkin bir geleneğe işaret etmektedir. Bir yandan da pastelin o yumuşak paleti, dönemin rokoko anlayışına zarif bir şekilde hizmet etmektedir. Pastel, ayrıca, hafif tonlarından dolayı, kadına özgü bir el işi olan danteli ve aynı zamanda, pastelin yapısına dair tebeşirimsi pigmentler içerdiği için de makyajı hatırlatmaktadır. Dolayısıyla, pastel kadının kimliği ile de doğrudan bağlantı kurulabilen, teknik olarak kullanım rahatlığının yanı sıra, sembolik olarak da kadına içkin tanımıyla onun tarafında saf tutmuş bir malzemedir. Öte yandan minyatür portre de amatör kadın sanatçıların çalıştıkları türler arasında başı çekmektedir. Minyatür, kullandığı pahalı malzemeler ile tıpkı bir mücevheri andırmaktadır. Çalışırken çok ince detaylar gerektirdiği, tuval resmine göre çok küçük boyutlarda olduğu ve çoğu zaman çeşitli taş, metal ya da mücevherlerle süslendiği için kadının doğasına ve ince yapısına oldukça uygundur. Bunların dışında kadına yakıştırılan diğer bir tür çiçek resmi ve dekoratif tasarımlar içeren resimlerdir. Öte yandan, çok az sayıda amatör kadın, yağlı boya tablolar yapmıştır. Çünkü yağlı boya, çalışılması daha zor ve karmaşık bir tekniktir, ayrıca, bolca boya kokusunun yanı sıra, diğerlerine göre daha düzensiz ve karışık bir çalışma ortamı sunmaktadır. Amatör kadınlardan birkaçı baskı resim üzerine çalışmış ve Anne Seymour Damer gibi amatör heykel sanatçıları yok denecek kadar azdır. Çünkü yağlı boya, baskı resim ve heykel, yüzyılın bakışı ile ciddi bir eğitim, güçlü bir zeka ve asla bir kadında bulunmayacak güçlü bir fiziksel yapı gerektirmektedir (Perry ve Rossington, 1997:5; Heer, 1997: 75). Dönemin en etkili sesi filozof Rousseau bile, kadının hiçbir zaman erkeğin sahip olduğu entelektüel seviyeye ulaşamayacağını iddia etmiştir (Wiesner-Hanks, 2017: 542). Hatta Shiner'ın ifade ettiği gibi, bu yüzyıl, profesyonel ressamlığa adım atmak isteyen kadın sanatçıların yalnızca portre ve çiçek resmi gibi alt türlerde örnekler vermesi gerekliliğinin altını çizmiştir. Çünkü

⁵ Carriera (1673-1757), 18. yüzyılda yaşamış bir pastel ustasıdır. 1800'lü yıllara kadar pastel üzerine onun kadar ün yapmış başka bir sanatçıdan bahsedilmemektedir. (Jeffares, 2019).

sanata içkin özgünlük ve hayal gücü sanatçı-dahi idealini oluşturmaktadır ve ne yazık ki bu da bu yüzyılda kadına hiç yakıştırılmamıştır (Shiner, 2010: 172).

Yapıtlar Üzerinden Bir Açıklama

Amatör grupta olmalarına rağmen, bir süreliğine de olsa Akademi ile çalışan ya da amatör kadınların genellikle paletinde görmeye alışık olmadığımız boya türlerini kullanan ya da minyatür ve ölü doğa dışında, tarih ve yağlı boya portre tarzında yapıtlarla karşımıza çıkan kadın sanatçılar bulunmaktadır. Sanat tarihi, bu sanatçıları yine de “amatör” olarak tabir etmektedir, çünkü ressamlık, bu sanatçıların meslekleri kapsamı içerisinde değildir. Bu isimlerden biri Marie-Therese Reboul-Vien'dir. Aslında amatör bir sanatçı olmasına rağmen, Vien, Academie Royale'nin bir dönem, sayılı kadın üyelerinden ve tam kadrolu akademisyenlerinden biri olmuştur. Ölü doğa ve çiçek resimleri üreten ve özellikle suluboya ve pastel ile çalışan sanatçı, ilk kez çiçek ve kuş resimlerini 1757'de Salon'da sergilemiştir. Daha sonrasında, 1759, 1763, 1765 ve 1767'de Salon sergilerine katılmaya devam etmiştir, ancak sonrasında resimleri kendisi yapmadığı iddia edilince sanatçı Akademi ile bağımlı koparmıştır (Jeffares, 2018). Öte yandan Parisli sanatçı Catherine Lusurier, yağlı boya ve portre üzerine uzmanlaşmıştır. Günümüze kadar gelmiş 21 resim Lusurier'e atfedilmektedir. Resimleri, Louvre, National Gallery of Art, Milwaukee Art Museum gibi müzeler tarafından sahiplenilmiştir (Sawinski, 2011).

Görsel 2. Marie-Thérèse Reboul Vien, A Still Life with a Glass, Two Carafes, Karakalem, Mürekkep ve Boya, 27.3x36.8 cm.

Dönemin amatör kadınları tarih resimlerinden uzak durmasına rağmen Brossard de Beaulieu, tarih resimleri, mitolojik sahneler ve portreler resmetmiştir. Fransız İhtilali sonrası, ülkeden ayrılan sanatçının resimlerinin ancak bir kısmı günümüze kadar gelebilmiştir (Genevieve Brossard, t.y).

Görsel 3. Catherine Lusurier, Jean Drouais at the Age of Fifteen, 1778, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 80x64, Louvre Müzesi

Değerlendirme ve Sonuç

Aslında bu makalenin bir sonuca ulaşmaktan çok, bir başlangıca işaret ettiğini varsaymak daha yerinde olacaktır. Bu başlangıç noktası için varılan sonuç ise şudur ki, 18. yüzyılda profesyonel olmayan kadın sanatçılar, yani “amatörler”, bir yandan profesyonel sanatçılara bir sıçrama platformu oluştururken, bir yandan da feminist sanat tarihinin ortaya çıkmasında etken bir rol oynamışlardır. Kendi yüzyılı içinde değerlendirildiğinde ise, biyografik incelemeler de şunu göstermiştir ki, daha ziyade üst sınıf üyesi varlıklı bu kadınlar, amatör sanatçı sınıfları ile belli kültürel kodların sınırlarının tam olarak belirlenmesinde ve ayrıca orta sınıftan üst sınıfa geçişi kolaylaştıran önemli unsurlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer bir husus ise, amatör sanatçılık, o dönem evlilik kurumunun kadında aradığı kriterlere eklenmiş değerli bir özellik olarak, sosyal yapının şekil almasına ya da bir paradigmanın açılımına işaret etmektedir.

Bu makale için, Salon sergilerinde ve Akademi kayıtlarında isimlerine rastlamadığımız, yani bir anlamda Louvre’a giremeyen, dolayısıyla profesyonel olmayan ancak mütevazı çizim odalarından Louvre’a, öyle zannedilmektedir ki, özlemlerle bakan amatör kadın sanatçılar belirlenmiştir. Sanat tarihinde, bu yüzyılda kadın sanatçıların isimlerini anmayı ve gerek profesyonel gerek amatör gruplardan birine dâhil etmeyi zorlaştıran en önemli etken, özellikle akademi kökenli olmayan sanatçıların eserlerinin çok az sayıda günümüze kadar ulaşmasıdır. Örneğin tarih, mitoloji, janr resmi ve portre üzerine eserler veren Fransız ressam Geneviève Brossard de Beaulieu’a ait resimlerin sadece birkaçı bugün müzelerde görülebilmektedir.

Burada ele alınan sanatçılarda dikkati çeken diğer bir husus ise, bu sanatçıların çoğunun yüzyılın başlarında ya da ortalarında doğmuş olduğudur. Hatta bu amatör kadın sanatçıların çoğu Fransız İhtilali’ni ve sonrasını bile görememiştir. Oysa profesyonel kadın sanatçılar için durum tam tersidir. Yani, yüzyılın sonunu görebilen ya da yeni yüzyıla tanık olan sanatçıların sanat dünyasındaki görünürlükleri ve başarı oranları, erken modern dönemin talihsiz kadın sanatçılarından daha yüksektir. Açıkçası bu durum, dönemin bakışının da giderek değişmesi ile doğru orantılıdır.

Bu yüzyılın, kadın sanatçılara adeta en büyük jesti, kısıtlı da olsa Akademi’ye girme ve sergilere katılma imkânı vermesidir. Peki, öyle ise, yetenekli amatör kadınlar neden profesyonel olmayı seçmedi? Kanımızca, makalenin odak noktasını oluşturan asıl soru bu olmalıdır. Öyle görünüyor ki, erken modern dönemde, kelimenin her anlamıyla, “amatör” olarak tabir edebileceğimiz kadın sanatçıların çoğu, ya üst

sınıf üyesidir ya da varlıklı bir aileye tabidir. Kısacası, Akademiye girme ya da Louvre’da sergiler açma ve hamiler edinme gibi bir derdi olmayan yetenekli ve zeki amatör kadın sanatçılar, sanata ustaca bakanlar ve onunla yakından ilgilenenlerdir ya da bizzat keyif ya da ilgi için sanat icra edip, maddi kaygılar yaşamayan ve ayrıca bolca vakti olanlardır. Oysa aynı yüzyıl, amatörlükten profesyonelliğe geçmeye can atan hünerli kadın sanatçılarla da doludur, tıpkı profesyonel olmaya çok yakın bir aday Maria Cosway gibi. Ancak biyografi incelemelerinin gösterdiği üzere, yetenekli İngiliz sanatçı, minyatür sanatçısı eşi Richard Cosway’ın kıskançlıkları yüzünden profesyonel olarak resim yapmaktan alıkonulmuştur. Yani erken modern dönem, hali vakti yerinde olan ve keyif için bu işi yapan amatör kadın sanatçılar dışında, başta dönemin düşünsel atmosferi olmak üzere, çeşitli etmenler yüzünden sanat tarihinin belleğinde neredeyse hiç yer alamayan kadın sanatçılara da tanıklık etmiştir. Sonuç olarak, profesyonelliğe adım atmanın önündeki, eş, çocuk, ekonomik sıkıntılar ya da toplumsal baskılar gibi hem iç hem dış engeller, aynı zamanda sanatçılığı adeta meşrulaştıran Akademi’nin kapılarının kadın sanatçılara daimi, ya da daha iyimser bir deyişle, çoğunlukla, kapalı olması, 18. yüzyılda, kadın sanatçıları kendi sınırlı alanlarında kalmaya mahkûm etmiştir.

Belki doğrudan bu makalenin konusu olmayan bir saptama, kaynakların analizi esnasında kendiliğinden karşımıza çıkmakta ve yeni sorular sordurmaktadır. Buna göre, belge niteliğindeki resimleri ile dönemi fırçasıyla arşivleyen az sayıdaki sanatçıdan biri olan François Duparc, acaba erkek bir sanatçı olsaydı sanat tarihinin sayfalarına döneminin sanatını örnekleyen bir öncü olarak mı geçerdi? Bu irdelemeye göre, sanat tarihinin kadın sanatçıları ele alış biçimi, yüzyılın kadına davranış biçiminden neredeyse farksız görünmektedir. Analitik bir bakışın yanı sıra biyografik bir yaklaşımla da kaleme alınan bu makalenin hedeflediği kadını merkeze alan dönemsel değerlendirmenin, tıpkı burjuva estetiğinin çağdaş sanatın içine kadar sokulması gibi, günümüz sanat tarihi yazımını da eleştirel bir konumda bırakan bir ön açılım niteliği taşıdığını ifade etmek mümkündür. Bu çalışmanın getirdiği noktaya göre öyle anlaşılmaktadır ki, erken modern dönemde yaşamış, sanat yaşamı hakkında çok az şey bilinen ve sanat tarihinin peşine düşmesi gereken onlarca kadın sanatçı bulunmaktadır. Bu sanatçılar, özellikle de amatör olanlar, gün yüzüne çıkarılmayı ve sanat tarihinin sayfalarına girmeyi beklemekte, dolayısıyla yapıtlarıyla anılmayı sonuna kadar hak etmektedir.

Kaynakça

- Sheriff, M. D. (1997). Academies of Art. D. Gaze (Ed.). Dictionary of Women Artists. Cilt 1. Chicago, USA: Fitzroy Dearborn Publishers.
- Chapman, C. (2017). Eighteenth-century Women Artists: Their Trials, Tribulations and Triumphs. Londra: Unicorn.
- Genevieve Brossard de Beaulieu. (t.y). <https://www.revolvy.com/page/Genevi%C3%A8ve-Brossard-de-Beaulieu/> (10.10.2019).
- Germann, J. G. (2008). Queen Seduces Mistress: The Portraiture of Marie Leszcziska and Madame de Pompadour. A.M. Kokoli (Ed.). Feminism Reframed: Reflections on Art and Difference. New Castle, UK: Cambridge Scholars Publishing.
- Hauser, A. (2006). Sanatın Toplumsal Tarihi. 2. Cilt. (Çev. Y. Gölönü). Ankara: Deniz Kitabevi.
- Heer, L. (1997). Amateur Artists. D. Gaze (Ed.). Dictionary of Women Artists. Cilt 1. Chicago, USA: Fitzroy Dearborn Publishers.
- Jarbouai, L. (2019). Were The Graphic Arts and Pastels “Women’s” Art?. Women Art and Power. <https://www.musee-orsay.fr/en/collections/women-art-and-power.html> (03.11.2019).
- Jeffares, N. (2018). Vien. Dictionary of Pastelists Before 1800. <http://www.pastellists.com/Articles/VienMme> (10.06.2019).

Jeffares, N. (2019). Carriera. Dictionary of Pastelists Before 1800.
<http://www.pastellists.com/Articles/Carriera> (10.06.2019).

Perry, G. ve Rossington, M. (1994). Introduction. (G. Perry ve M. Rossington, Ed.). Femininity and Masculinity in Eighteenth Century Art and Culture. Manchester, New York: Manchester University Press, s.1-18.

Shiner, L. (2010). Sanatın İcadı. (Çev. İ. Türkmen). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Sawinski, C. (2011). From the Collection-Charlotte-Françoise De Bure by Catherine Lusurier.
<https://blog.mam.org/2011/06/21/from-the-collection-charlotte-francoise-debure-by-catherine-lusurier/> (05.08.2019).

Wiesner-Hanks, M. E. (2017). Erken Modern Dönemde Avrupa 1450-1789. 5. Basım. (Çev. H. Çalışkan). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Görsel Kaynakçası

Görsel 1: Kunst Kopie. Marie Renee Genevieve Brossard de Beaulieu, Portrait of Antoine-Laurent Lavoisier (1743-1794). <https://www.kunstkopie.de/a/musedelhistoiredefrancechteaudeversailles.html> (20.11.2019).

Görsel 2: Artnet. Marie-Thérèse Reboul Vien, A Still Life with a Glass, Two Carafes.
<http://www.artnet.com/artists/marie-th%C3%A9r%C3%A8se-reboul-vien/a-still-life-with-a-glass-two-carafes-a-loaf-of-bFfvdHOwKIZIBU2ZRvSVtA2> (20.11.2019).

Görsel 3: Budarts. Catherine Lusurier, Jean Drouais at the Age of Fifteen.
http://www.budarts.com/upload/portrait_mid/45e5eea681fc4f21b8e20b70dd1b0503.jpg (20.11.2019).